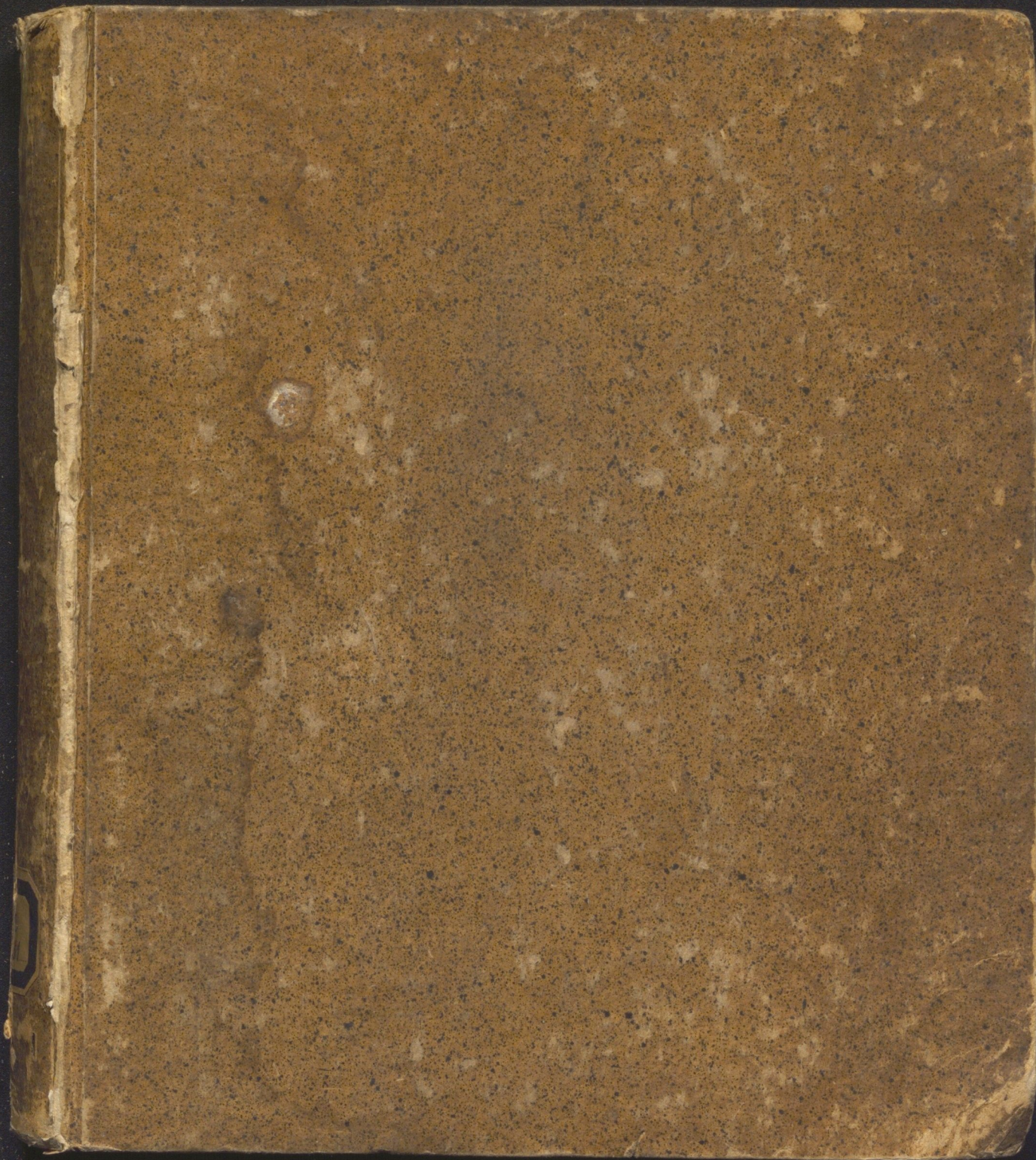

Lte. 70.

574

R E C T O R
VNIVERSITATIS LIPSIENSIS
A D
SACRA EVCHARISTICA
DIE FESTO MEMORIALI
REFORMATIONIS EVANGELICAE
D. XXXI. OCTOB. A. N. C. MDCCCCLXIX.
S O L E N N I O R A T I O N E
I N A E D E P A V L I N A
A B H O R A X I I.
P I E C O N C E L E B R A N D A
I N V I T A T.

*Disquiritur, utrum discipuli Christi imbecilles regnum mundanum ex-
pectauerint, an secus errauerint.*

Non exiguum momentum habet, quum ad permulta sacrae Scripturae loca recte intelligenda, tum vniuerse ad discernendam imbecillitatem, *ὁσδέχεια ἐν τῇ πίσει*, a capitalibus erroribus, quibus homines a ciuitate Christi excluduntur, quamdiu in illis versantur, sin accurate animaduertamus, qualis primorum Iesu Christi asseclarum imbecillitas fuerit, ex qua non nisi sensim et gradatim enitebantur ad vberiore et plenioris mysterii Dei cognitionem. Quamobrem age, persequamur aliquod argumentum ex hoc genere, per commodam hanc scribendi occasionem, dum ad sacra Eucharistica propter restitutam ministerio Lutheri integritatem fidei Christianae ciues nostros conuocamus, quippe in qua praecipue opportunitas inesse videtur differendi de vnoquoque argumento, quod pertineat ad veram fidei Christianae indolem integritatemque perspicendam. Disseram scilicet *de eo, vtrum primi Iesu Christi discipuli*, ipsique inter hos Apostoli, *aliquandiu tempore imbecillitatis suae, Christum expectauerint, vt regem mundanum, et regnum tale, qualia sunt regna mundi*, animo conceperint, quod putarent per Christum et sub illo instruendum esse.

Sunt sane multi in ea opinione, et quotidie ferme tales renouari audimus explicationes, quando determinari debet, qualis fuerit illa discipulorum Christi imbecillitas, qua factum est, vt mirum in modum offenderentur passionibus et morte Domini, vt inter se de dignitate in eius regno quaererent, vel certarent, vt de restituendo regno Israelis rogarent, et quae similia sunt. Nempe imbecillitatem discipulorum Iesu in hoc ponunt, quod arbitrantur, eos adhuc errore peruersae illius aetatis, de Christo carnali, *h. e. carni grato*, regnumque, vt sunt regna mundi, habituro, imbutos fuisse. Quod quamquam a plerisque animo nequaquam malo sic statuitur, quinimmo, post repente depositum illum festo Pentecostes acceptisque donis Spiritus S. errorem, et prorsus abiectum, maiori etiam laudi et commendationi Apostolis esse, existimatur; operae tamen pretium est, animaduertere, quibus rationibus sic statuatur, cui fundamento suspicio tantae stoliditatis innixa sit, tum ne inique aduersus bonos homines agamus, tum quia graues inde elici possunt conclusiones, et sedulo cauendum est, ne sumamus, vnde nimium sequatur, et vnde palliari possint turpissimi errores, et excusari queant, qui religiones indifferenter haberi, principales doctrinas vilipendi, volunt.

Certum quidem est et exploratum, errorem illum capitalem de Christo, rege mundano, tunc persuasum fuisse magnae, fortasse etiam ma-

maximae, populi Iudaici parti, videlicet malae parti, vt semper maior populi pars mala fuit, ex quo tamen nondum sequitur, vt pars mala et errans praecise eodem errauerit modo, quoniam deflexionum a via veri nec modus est, nec numerus iniri potest. Exploratum itidem est, quod insignis et latissime patens peruersitas, non solum in gente Israelitica, verum etiam in toto terrarum orbe, magis quoque quam aliis aetatibus, fuerit eo tempore, quo missus est Christus. At enim vero quaestio est, de pessima illa gentis parte an fuerint, vel an esse potuerint, primi aetclae Christi, ideoque etiam ex Apostolis delectis vndecim? Nam de Iuda Ischariote non opus est quaerere, qualiscunque fuerit; qui inter Apostolos adscitus est, vt *διάβολος*, i. e. aduersarius, contrarians causae Domini, cuius associatio partem perpetuae inter muneris negotia passionis constitueret, in quo perferendo spectaretur perfectissima virtus Iesu Christi, et contra ipsos inimicos posthac clarissime constaret ea re, quod ne quidem inflexibilis ille hypocrita, et postremo traditor, quidquam habuit, quod contra Iesum denuntiaret, et in quo pereunte praedictio Scripturae impleri debuit, Io. VI. 70. XVII. 12. coll. Ps. CIX. 8. LXIX. 26. et Ad. I. 20. Cogitent igitur, qui talem discipulis Christi tribuunt dementiam, quibus de causis id fiat? sitne, eos sic statuisse, in se credibile? sitne documentis certum? an forsitan precario sumtum? item an aequiter et sine iniustitia praesumi queat? denique annon sumendis talibus discipulorum Christi erroribus, quos tamen fateamur iam tum quoque in statu gratiae fuisse, forte simul poni oporteat, quae inter se inuicem vehementer repugnent, et vnde conclusiones ducantur, quas ipsimet assertores illius hypothesis concedere detrectent, simulac intelligant, eas a tali hypothesis remoueri non posse?

Principio itaque regulam vitae communis appello, secundum quam non licet mali quidquam de hominibus statuere, quamdiu nec argumenta criminis vel vitii illius, nec iustae suspicionis causae sint. Iam scire aueo, cur de degenerate potius quam de proba gentis Iudaicae parte praesumamus fuisse primos Christi discipulos? Deinde non ex improviso Iesus, vt Christus, comparuit, sed viam ad animos hominum parauerat Iohannes Baptista, qui sane non mundanum regnum Dei indicxit, sed Christum descripsit, vt Filium Dei, in quo solo homines vitam habere possint, vt iudicem mundi, vt daturum dona illa Spiritus S. dudum promissa et expectata, vt agnum Dei, qui tollat peccata mundi, in quo itaque res illa exhibeatur, vereque praestetur, cuius typus erat sacrificium iuge. Nam inde a sanctione Sinaitica semper coram sanctuario Iehouae super altari erat aliquis agnus Dei, nimirum ardebat holocaustum agni interdiu et noctu. Quam ob causam docebat Io-

hannes, ad Christum, qui iam praesto sit, mox manifestandus, digne suscipiendum, requiri τὸ μετανοῆν, vt animum et mores hactenus seruatos mutarent, et regno Dei iam venienti fidem adhiberent, quod nisi fiat, frustra illos gloriaturos esse de eo, quod sint Abrahami progenies. Grauiissimas has Iohannis contestationes fructu caruisse apud meliorem gentis partem, vel certe dociliorem, quis crediderit? Atque constat, duos primos Christi assecclas a Iohanne Baptista ad Iesum transiisse, Ioh. I. 37. qui propterea non Pharisaicam, sed Iohannis disciplinam attulerunt, quorum etiam vterque dein alios ad societatem pertraxit. Ecquid ergo credibilius est, quam quod eadem imbuti fuerint doctrina bona, quam Iesus ipse in aliquo ex illis, Nathanaele, agnouit, eique testimonium perhibuit, quod verus sit Israelita, in quo dolus non insit? Quomodo ergo talem adnumerabimus γεννήματι ἐχιδνῶν Pharisaico? Inter Samaritas etiam homines dociles, et vniuerse recte de Christo stantientes, fuisse, docet historia apud Iohannem descripta Io. IV. Accedit, quod, quae circa natiuitatem Iohannis Baptistae et Iesu ipsius per Spiritum S. dicta sunt a Zacharia, Simeone, Anna, Maria, non magis potuerunt ignorari, inter consanguineos certe Domini, quorum e numero fuere quatuor Apostoli, et inter alios bene multos, quam obscurari potuit tempus natiuitatis Christi, cuius memoriam occisio puerorum in agro Bethlehemitico indelebilem fecerat. De vera autem nozione Christi numquid desideramus in vaticinio Zachariae, in sermone Mariae? Sed hos sermones Lucas accepit ex ore eorum, qui praesentes audiuerant, quemadmodum ipse testatur Cap. I. 2. 3. Quomodo ergo error Pharisaicus de Christo, rege carnali, obtinere potuit inter cognatos Iesu ipsos?

Addam, quod his ipsis maius sit. Qualescunque enim ante instructionem Iesu Christi ponere velis illos homines, qui primi aut praecipui eius discipuli facti sunt, quosque constat tam promptos fuisse ad obtemperandum Domino, vt possessiones suas et vitae genus desererent; an etiam institutionem Domini per biennium, et quod excurrit, fructu apud eos caruisse, opinari fas est? Quinimmo an post resurrectionem Domini, post denuo acceptam et diductam explicationem Scripturae de Christo per singulas Scripturae S. partes, tamen iustum habebimus, opinari, quod tamen Pharisaeorum disciplinam secuti sint, non doctrinam ex ore Domini? Nam haec profecto ambigua non erat, etsi prudenter instructa, et pro captu discipulorum; quam ob causam praedictio futurorum inprimis, et χρόνων καὶ καίρων determinatio, vel temperari debuit, vel penitus in aliud tempus differri? Fructus autem doctrinae Christi

Christi qualis fuit in talibus, qui a stultissimis et capitalibus erroribus non recessisse dicuntur?

Postremo ad animum reuocari velim ab his, qui tam faciles sunt ad imputandum discipulis Christi errorem de Christo carnali, Rege mundano, qualem fidem, qualem pietatem tamen illis attribuire velint, ne ipsi essentialia religionis negligere ac parui pendere videantur, atque etiam ne ipsius Domini testimonio repugnetur, quod de Apostolis, excepto Iuda proditore, passim et praesertim in precatione ad Patrem Io. XVII. perhibuit. Veluti Iesus ipse illis tribuit, quod non sint de mundo v. 16. quod verbum Patris coelestis ex ore Domini acceperint et crediderint v. 6. 14. quod nomen Patris ipsis iam patefactum sit, quamquam etiam amplius patefaciendum v. 26. Dico, iam cogitent prudentes, quomodo, ubi essentia religionis deest, vera pietas esse possit? Nam obiectiue deest vera religio reuelata in omnibus, quotquot regnum Christi mundanum faciunt. Sed et religio omnis, scilicet propositum Deo obtemperandi et dilectio Dei, subiectiue deficit in homine, qui ne instrui quidem velit a doctore, quem diuinitus missum esse, non dubitat, quemque opera diuina ostendunt et confirmant. Quomodo igitur, qui sic sentit, pietatem Veteris Testamenti animo concipit? An fortasse, fiduciam in operibus humanis positam peccatoribus salutem esse, contendit? Et cuiusmodi erunt talia opera, quoniam debent cum negligentia expressi Dei verbi, apud Mosen et Prophetas, et cum dominante rerum terrenarum cupiditate, coniuncta esse posse? Aut an Ecclesiam aliquando penitus desuisse putat, et nullam fuisse eo tempore, quo Iesus in terris agebat, et ne discipulos quidem Christi actu tunc fuisse verae Ecclesiae membra, sed in praeuisione diuina tantummodo ut futura verae Ecclesiae membra cognitos fuisse? An forte hodierno etiam tempore parum putat interesse, quidquid de Iesu Christo sentiat vnusquisque, videlicet quia religionem in explendis Iuris Naturae officiis, quemadmodum Philosophi diuersi diuerse effingunt, quin etiam naturam volunt omnia animalia docuisse, iam sufficienter ad hominis salutem Deiue beneplacitum inesse, autumat? Cogitet ergo, serio velit talem syncretismum, qualem sumi oportet, si apprehensio regni Christi mundani, et fiducia iustitiae et salutis in humanis et solis operibus, essentiam verae religionis reuelatae non tollit? quo concessio facile in concordiam redigemur cum Iudaeis hodiernis, Muhammedanis, Gentilibus: vel, si talem non vult, ut profecto nequaquam volent plurimi, quomodo se expediat? Perpendat, annon sententiam, quam examini iam subiicio, solummodo adhuc eam ob causam defenderit, quod ab aliis auditam traditamque sine accurata meditatione suscepit, et deinde

retinuit idcirco, quod meliorem rationem non videret, quomodo imbecillitates discipulorum Christi concipiendae sint? Via igitur illa, quae expeditissima esse videbatur, vti voluit; quod si ita est, quid eum impediat, quo minus illam, mentientem perspicuae rationis speciem, deferat rursus, si via melior et certior ostendi potest? Ad quam explorandam, agedum, nunc veniamus.

Nimirum facile contingit per consuetam idearum associationem eam, quam imaginatio operatur, vt in talem opinionem incidamus, vt primis Christi discipulis errorem tribuamus, quem in hodiernis Iudaeis intuemur et reprehendimus, propterea quod hic nobis statim in mentem venit, et prima specie aptus videtur, ad rationem eius imbecillitatis reddendam, cuius documenta sunt in discipulis Domini. Sed, quemadmodum antea dicebam, pensitari itidem oportet, Iudaeos hodiernos esse ἀπίστες, non ὀλιγοπίστες, non ἀσθενέοντας τῇ πίστει, eiektos e ciuitate Israelis Dei, donec respiscant, sub anathemate versantes. Quare quod hos exterminat, non potest tolerabile esse, vel cum vera pietate et fide Christi, quam primis imbecilibus discipulis tamen libenter concedimus, consistere. Addi potest, quod etiam inter hodiernos Iudaeos degeneres ingens tamen discrimen sit, quodque Rex Messias, quem stolide adhuc expectant, tamen diuersimode a diuersis concipiatur, atque crasse quidem a crasse errantibus, scilicet vt is gentem, omnibus inuisam gentibus, terrarum dominam faciat, approbatis et retentis omnibus, quae nunc penes Iudaeos illos obtinent, subtilius autem a propensioribus ad Naturalismum aut Deismum. In eo consentiunt cuncti, quod verum exhibendae Dei gratiae dandaeque peccatorum veniae modum, qui in Christo est, e medio tollunt, operumque humanorum iustitiam erigunt, caeterum clementiam et benignitatem Dei in ore habent, siue libere is negligat peccata, maxime in sacro sibi populo, quem libere elegerit, et cui peculiares leges rituales, ceu pignus beneplaciti, consecrationis et excellentiae, dederit, et pro lubitu liberrimo et gratioso attribuerit, siue sola benignitas ponatur in Deo, vt vnicum illud attributum, quod naturam Dei proprie constituat, negetur autem iustitia illa omnis, quam non deducere ex ipsa benignitate placuerit disputatoribus istis.

Quo recte obseruato, percipitur, vim erroris damnandi, et Evangelio Dei oppositi, primarie esse in opinione de hominibus per sua ipsorum opera iustificandis, quo negatur vera salutis via, quae posita est in submissione mentis pia sub promissum gratiae Dei in Christo, cum vera vitae emendatione et promptitudine redeundi ad officium coniuncta. Capitales autem hi errores quoniam essentiam religionis saluificae

ficae tollunt, non possunt discipulis Christi tribui, quando imbecilles fuerunt, attamen vere pii, sed iisdem per associationem idearum praepostere tribuuntur.

Fauet hypothese, quae sic perperam sumitur, quod multi veram vim et potestatem verbi LEGIS, de qua alio tempore exposuimus, *) vel ignorant, vel non ob oculos habent, quodque, quoniam *legem*, sensu strictiori et peculiari dictam, *Euangelio* strictè dicto opponimus, hanc distinctionem, metonymica locutione, sic enuntiant, ut Mosen Christo opponant. Quod quamquam bene sciam, a bonis hominibus nequaquam fieri eo sensu, qui dogmatice falsus sit, sit tamen nonnunquam contra sensum dictorum literalem, atque etiam a maleuolis, profanis, securis hominibus, ad abusum frequenter trahitur. Veluti, ut hoc vtar, Io. I. 17. sensus non est, apud Mosen reperiri legem, ex ore Iesu percipiendum esse Euangelium, sed, gratiam illam, cuius promissio et sanctio per Mosen in libris suis scripta, sed res tunc nondum praestita sit, vere exhibitam esse et praestari per Iesum, quippe qui Christus sit. Dico, tales improvidae locutiones et interpretationes fauent associationi illi idearum, de qua ante dicebam, et opinabilius reddunt, quod discipuli Iesu, haecenus e libris Mosis legi audiendae tantummodo adfueri, similiter errare potuerint cum hodiernis Iudaeis, qui, ut Iesum Christum repudient, caecutiunt per omnes libros Mosis. Accedit, quod inter ipsos Christianos recentiori aetate magno cum eruditionis apparatu a quibusdam iactatum est et iactatur, Mosen nil nisi operum iustitiam docere, ne animae quidem immortalitatem perspectam habuisse, vel suo systemati (nam systema condidisse falso putatur) intulisse. Ex quo ipsis credibilis sit, primos Iesu discipulos, quippe Mosis adfuetos, ad inepta quaeque credenda dispositos sumi posse, et pios tamen fuisse, etiam antequam rectius sapere discerent, quoniam eam tamen cordis integritatem habere potuerint, in qua nisi ponatur vera virtus, et religionis essentia, quotnam, secundum illorum hominum sententiam, haberemus pios eruditos, politicos, ingeniosos, et sic porro?

Iam quidem quantum ad tumidos attinet homines, qui sibi sapiunt, non opus est, id agere, ut aethiopes lauemus, efficereque studeamus, ne pardi sint versicolore, Ier. XIII. 23. Sed in eorum gratiam, qui ipsi bene sunt affecti, nec tamen satis sentiunt, quid periculi certis in opinionibus lateat, operae pretium est, admonitionem fieri. Ad prioris generis homines applicare fas est, quod Dominus dixit: (Io. VI.

27.

*) In quatuor programmatibus de usu vocabuli νόμος, LEX, sigillatim in Epistola S. Pauli ad Romanos. A. N. C. 1765. 1766.

27. 43. 45. 65.) Nolite murmurare inter vos inuicem; nemo ad me venit, nisi cui datum sit a Patre meo. Sed qui ex Patre audiuerit et didicerit, is ad me venit. *Admonitio* autem ipsa, quam fieri velim, *duo complectitur.*

Scilicet *primo cauendum est, ne humiliter et obiecte sentiamus de primitiua Ecclesia*, de ea nempe, quam Christus ipse fundauit, quaeque dona Spiritus S. maxima et miraculosa accepit, quae dona quidem post excessum Apostolorum, eorumque, qui manu horum, qua sola dabantur, dona illa acceperant, in Ecclesia, iam plantata, conquieuerunt et cessarunt, attamen existimari nequeunt fructu insigni et praecipuo caruisse, quum ipsa dona maxime insignia essent et excellentia. In hac enim primitiua Ecclesia perfectissime floruit Christianismus. Et quamquam, qui eius participes erant, necesse est, secundum aetates et gradus, diuersos fuisse, non tamen existimandum est, singularum classium Christianos inferiores fuisse Christianis earundem classium hodiernis, prae quibus potius magnopere excelluerunt, quidquid etiam iactent homines nostri, forsan propter ἀλλότεια, quibus superbiunt, literaturam, facundiam, linguas, philosophiam, ingenium, bellas artes, vrbanitatem, et quid non?

Deinde prouidendum pariter est, ne duplex religio in Veteri et Nouo testamento fingatur, contra quam Dominus ipse et Apostoli, copiosissime inter hos Paulus, testati sunt. Nam certum est, homines, ex quo tempore peccatores fuerunt, spem reditus ad gratiam Dei habuisse per fidem, promisso diuino habitam, quo Saluator, Iesus Christus, promissus est, idque inspectio ocularis et diligens librorum V. T. lectio docet, atque ad illud consistendum cordatos prorsus adigit. Attamen opera danda est, vt prudenter et pie instituaturs illud studium, non more quorundam, qui ita eruditissimi habentur, vti ineptissimi apparatus maximam copiam, eamque sophismatibus et calumniis bene intertextam, attulerint liberaliter, eaque re sese iactauerint, iactarique per sodales curauerint.

Constat autem inter omnes, errantium errores vniuersos a nemine vel dinumerari posse, vel prospici et coniectando attingi, propterea quod deflexionum possibilitas a veritate nec numerus est, nec modus. Quare obseruari quidem errores possunt et debent, qui sint fuerintue vnoquoque tempore, classes etiam errorum generaliores constitui possunt, sed species infimas, errores indiuiduorum, errorumque mixturas et coagmentationes, nemo numerauerit, nec cogitando assecutus fuerit. Attamen nefas foret, propter idearum associationem, vi imaginationis effectam, vsuque et aduetudine roboratam, hominibus singulis

lis adfingere certos errores, vereque in illis eos sic fuisse, opinari propter metaphysicas possibilitates. Historice potius obseruandum, et ex obseruatis colligendum iudicandumque est, qualis mens et sententia in errante, de quo quaeritur, fuerit. Atque sic dico, qualis imbecillum discipulorum Christi fuerit error et inscitia, non fingendum esse, non per vanas idearum adsociationes definiendum, sed ex datis documentisque ipsis, quae obuia in N. T. sunt, explicandum esse. Nam quales fuerint, non obscure memoriae proditum est. *)

Bre-

*) Obiter notare iuuat, discipulis Christi vitio non vertendum esse, quod opinati fuerint, Christum fore Regem verum et proprie dictum, nec potius eum solummodo Saluatorem hominum agnouerint et *Regem Veritatis*, quemadmodum Christus ipse se professus sit coram Pilato. Inaudita est, quantum scimus, per omnes linguas phrasis eiusmodi, vt doctor dicatur rex veritatis, quam tamen aliqui reperisse sibi videntur in breui responso Domini, quod Pontio Pilato dedit Io. XVIII. 36. Sed duo notanda sunt. Nempe primo responsum Pilato datum neutiquam potuit paucis illis verbis explicitam totius instituti diuini expositionem complecti, quae potius e sede doctrinae, nimirum e textibus rem tractantibus, petenda est. Deinde recordandum est, quod post summam rei, aptissime et neruossissime comprehensam, Pilatus statim sermonem abruptit, nec vberiori et determinatori explicationi locum dedit. Neque id mirum est in Romano, qui alienus erat a tirociniis verae Dei cognitionis, insuper etiam turgidus, et magistratum gerens. Quapropter Iesum, quem agnouit nihil contra rem publicam peccasse, tamen vt hominem fanaticum, vel ineptum zeloten, contempsit, et seuera aliqua castigatione dignum iudicauit, etsi ad supplicium eum tradere nolebat. *Rex veritatis*, dummodo sic Christus citato loco diceretur, tamen secundum idiotismum Ebraeae linguae idem foret ac *Rex verus*, solusque proprie et excellenter dicendus, quemadmodum Pater gratiae vel misericordiae est Pater summe gratiosus et misericors. Neutiquam autem *doctor veritatis* per vllum loquendi vsum potest *Rex veritatis* vocari. Sed coram Pilati tribunali, vbi Christus tunc vinctus et accusatus stabat, reuera res longe alia agebatur. Videlicet, quia Procurator Iudaeae detrectabat captium capitis damnare inaudita causa; Proceres Iudaeorum detulerant fictum crimen, quod veter censum Caesari dare, (contra ac nudius tertius ex ore Iesu publice audierant Matth. XXII. 21.) quoniam praeseferat, quod ipse sit *Christus Rex*. Quamobrem Pilatus in praetorium se recepit, quo eum sequi Iudaeis superstitio non permittebat, Io. XVIII. 28. ne forte, casu non praevidendo, impuri fierent, nec deinceps per festum septem dierum vesci possent sacrificiis paschalibus, scilicet eucharisticis, quae tum largissime offerri, indeque epulae festales instrui solebant. Arcessitum Iesum Procurator in praetorio, solum sine accusatoribus, interrogabat, sitne *Iudaeorum Rex*, v. 33. Distinguendo respondit Dominus, an talia loquatur a se ipso, an ex aliorum relatione, id est, quaeratne sensu Romano. an Israelitico, num Iesus sit *Rex Iudaeorum*? quoniam haec appellatio sensu Romano Regem

B

mun-

Breuitè statim complectar, quae postulare queo, quod a lectoribus Bibliorum, dummodo legant animo sincero, nec praeoccupato, neu studio

mundanum notasset, sed Israelitico loquendi usu Messiam, seu Christum Dei, significabat. Quod cum indigne ferret Pilatus, et arroganter quaereret: an Iudaeus ego sum? ideoque nollet haberi, tamquam qui de Rege Iudaeorum, vt Iudaeus, interroget v. 35. occasionem Domino dedit aptissimae, sed et breuissimae, responsionis, quae summam dicendorum, si plura audire gentilis superbus voluisset, exprimebat. Videlicet respondet v. 36: *Regnum illud, quod meum est, non est, quemadmodum sunt regna huius mundi* (ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ conf. Io. XVII. 16.) *Si, quemadmodum sunt regna huius mundi, foret regnum, quod meum est, serui utique mei* (δὲ παρῆταί μοι ἐσσι, i. e. serui, qui mihi sunt) *pugnarent, ne traderer Iudaeis. Iam vero regnum, quod meum est, non est ex illo genere* (ἐκ τῆς ἐντέλειαν, non est inde, nempe ἐκ τῷ κόσμῳ τούτῳ, de hoc mundo, seu qualia dat haberque hic mundus, scilicet tellus, Io. XVII. 12. 13.) Pilatus nesciens, quale ergo sit regnum, quod omnino Christi esse, ex responsione intelligebat, ideoque impropriadictionem suspicans, qua concessa omnis regni veritas sublata foret, denuo interrogat: *Non igitur Rex es tu?* Respondet Iesus: *Tu dicis* (i. e. utique sum, quod dicis) *quoniam Rex sum ego. Ego ad hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati* (ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ, quod neutiquam idem est ac docere veritatem, sed firmare veritatem, siue id fiat testimonio suo, siue facto, et praestandis promissis rebusque expectatis, vt appareat, vere promissum, recteque expectatum hactenus fuisse, quidquid a piis hominibus creditum est promissum esse, et ab illis hactenus expectatum est, siue quocunque alio modo robur addatur veritati, h. e. illi, quod verum est.) *Omnis, qui est ex veritate*, (qui ad eam agnoscendam et ad illi obtemperandum habilis, eiusque appetens est, conf. Io. VIII. 47. vbi ex Deo esse dicitur, qui subiectum est aptum operationis diuinæ, in quo operosus possit esse Deus, et reuera sit) *audit vocem meam* (i. e. admittit, quae dico, mihi obtemperat). Tum Pilatus: *veritas inquit, quid est?* τί ἐστὶν ἀλήθεια; et sermonem abruptit. Si per docilitatem sic quaesiuisset, quot, quae, et quanta audiuisset? Nam breuissime Christus complexus erat de persona et munere suo, quae pro prima praeparatione ad hominem gentilem, et verae religionis ignarum, dici poterant. Gratia et veritas sunt quasi symbolum in ore Moysi et Prophetarum, inde ab explicatione nominis Iehoua, quam Deus ipse dederat, Exod. XXXIV. 6. At vero in libris Moysi tantummodo, vt aliquando certo futura, perscripta est res illa, quam haec verba designant; res ipsa vero tunc nondum exhibita est, sed demum praestita per Iesum Christum, ὅτι ὁ νόμος (verbum diuinum scriptum) διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. In verbis hisce, quod supra iam notatum iterum notari velim, non lex Euangelio opponitur, nam vtrumque sane est in libris Moysi et in libris N. T. sed datum promissum de gratia et veritate contradistinguitur rei per Iesum, qui Christus ille est, praestitae. Sic Christus testimonium perhibuit veritati, veraque Dei verba fuisse, quae nomine Dei de Salvatore mundi et de regno Iehouae aeterno in Israele exstruendo, apud Moysen et Prophetas edicta sunt,

studio contradicendi, vt certissima, perpetuoque locorum inter se consensu firmissima, obseruentur. Innectam statim aliqua, quae sint exempli loco, et attentionem acuant; dein selecta aliquot exempla subiiciam. Nam ad explanandum, quod postulari debet, quodque suo quisque studio obseruare, vsuque et constanti experientia animaduertere debet, quomodo plus desiderari iuste possit, non video.

Quantum ad personam Christi, solebat imbecillitas bonorum etiam Israelitarum, eo, quo Iesus inter homines egit, tempore, nec non aliquandiu posthac, duplex esse. Altera in eo posita est, quod ad perficiendum praestandumque, quod de Christo praedictum expectabant, neutquam opus esse duxerunt passionibus tantis, nedum foedo crucis supplicio. Altera in illo consistit, quod vniuersa de Christo praedicta praestolabantur in vna eademque hominum generatione. Nempe summarie comprehensa collocabant cuncta in vna aetate, seu γεγενῆσθαι, ideoque illa ipsa γεγενῆσθαι, qua in Iesu, quem agnoscebant Christum, venisse regnum Dei fatebantur, fastigium etiam praedictionis, τὴν ἀκμὴν, τὸ ἀποτέλεσμα, consummationem omnium promissionum, gloriam summam et sine fine perennantem, expectabant.

Notetur ergo, *utrumque errorem nequaquam pertinere ad personam aut munus Christi vniuersae spectatum.* Christum enim bene agnoscere poterant, vt Filium Dei, Dominum coeli et terrae aeternum, humani generis Saluatorem, sed et iudicem iustum, qui per se ipsum, eo quod Filius Dei est, fidelibus vitam aeternam et peccatorum amnestiam sua auctoritate et intercessione acquirat et tribuat, sed immorigeros contemtores, vel hypocritas, cum omni reliqua malorum angelorum hominumque colluie, iudicet, damnet, perdat, qui promissum Spiritum S. tribuat, qui mortem auferat, et quae reliqua sunt. *Quare etiam in isto ortu regni Dei, et rerum operandarum initio, talis error, quando Christum pati, vitam ponere et recipere debere, ignorabant, aut potius, id in Scriptura clare praedici, nondum animaduertenterant, talis, inquam, error tunc ad essentiam religionis non attinebat, sed vnice spectabat ad rationem*

B 2

tionem

sunt, liquido constitit, re praestita per Iesum Christum. Hinc idem a veritate depromptum nomen sumit, ceu insigne et praecipuum, in epistola Iohanni dictata: *τάδε λέγει ὁ Ἀμὴν, ἡ μαρτυρία ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, Apoc. III. 14. et Apostolo in salutatione dicitur Apoc. I. 5: ὁ μαρτυρὸς ὁ πιστὸς, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἀρχὼν τῶν βασιλείων τῆς γῆς.* Nimirum per resurrectionem a mortuis Christus singulariter est testis ille fidus, qui testatus est veritati, quae veritas, quoniam agebatur de regno Dei et hominum salute per Christum, inuoluit, vt imperet regibus terrae. Caeterum quomodo Iesus ipse regnum suum descripserit, vide inter alia Matth. XI. 27. XXV. 31 - 39. XXVIII. 18. et inter loca Paulina Ephes. I. 9. 10. Col. I. 16. 17. Ebr. II. 8.

tionem et modum rei gerendae, de quo homines per se iudicare nequeunt, sed per verbum diuinum instrui debent. Quamobrem si non omnia in verbo Dei de rebus illis scripta animo recte complexi fuerunt, vel non satis intellexerunt; ἤττιμα quidem est illud, sed nequaquam ignoratio aut neglectio scopi principalis in munere Christi, verique characteris personae Domini.

Quod vt vberius intelligatur, velim obseruari, nobis quidem nunc post rem gestam, reique sic gestae veritatem per consequentia demonstratam, facilius esse, dignitatem passionum Christi perspicere, attamen rem ipsam in antecessum non aequae praeuideri potuisse. Quam ob causam de ipsis Prophetis, praedicentibus tum passiones super Christum tum honores posthac, Petrus testatur, eos de tempore et modo, quo aliud post aliud sequatur, in eloquiis Spiritus S. per illos ipsos enuntiatis diligenter scrutatos esse 1 Pet. I. 10-12. Addo, quod ne nunc quidem modus iste expiationis peccatorum mundi desinat optimis Christianis terribilis esse et horrendus, quippe quo animo quatinus et perhorrescimus, quotiescunque terriculum, quod est in ipso Dei Filio e cruce suspenso, recogitamus. Eadem passio dominica itidem etiamnum manet scandalum quotidianum, quo offenduntur Iudaei et profani, vt sibi persuaderi non patiantur, Dominum omnium rerum et Dei Filium esse potuisse, qui tam foede tam horrende vitam finiuerit. Sociniani autem, et quotquot sunt eiusdem fursuris, saltem expiationis causa Dominum passum esse negant. Quare, quoniam passum sic esse, negare non possunt, et innocentiam Iesu itidem fatentur, in eius morte non nisi martirium doctrinae agnoscunt, et sacrificium pro veritate, nouo nempe Francogallorum loquendi vsu sacrificium dicendum, non vsu loquendi Mosaico. Caeterum coram improuidis speciose hoc fit, quia martirium et confirmatio veritatis doctrinae suae, nec non exhibitum exemplar perfectissimae virtutis inter summas passiones, necessario est inseparabile concomitans mortis Christi, quod a sacrificio, quod expiandi causa factum est, separari non potuit, sed ob rei naturam cum illa coniunctum est per concomitantiam, ideoque etiam sua propria porismata practica gignit.

Equidem non ignoro, vt solent homines ab vno extremo ad alterum excurrere, nostris temporibus non paucos esse, qui sibi persuadeant, Saluatorem mundi non aliter recte credi potuisse, nisi ita, vt ante omnia satisfactio agnosceretur, quae iustitiae diuinae per passionem et mortem pro reatu peccatorum mundi dari debuerit. Quinimmo fuerunt haecenus complures, qui ista ratione bene de Theologia Christiana mereri, et doctrinas methodo mathematica demonstrare sibi visi sunt, quod ex attributa-

tributis Dei, comparatis cum hominum statu sub peccato, a priori necessitatem satisfactionis, quae fiat a redemptore, qui diuinae naturae particeps sit, deducere sategerunt, ex quo, tamquam rigorosissima demonstratione, veritatem Christianae religionis deduxerunt, scilicet quoniam haec sola doceat tale systema, attamen, quod doctores eius nequam meditationis subtilitate ad illud deuenerint, sed istud diuinitus acceperint, miracula demonstrent, quae per illos patrata sunt. Itaque propter frequentia talium doctorum exempla nunc *notia idearum associatio sese immiscet, quando quaeritur, qualis discipulorum Christi imbecillitas fuerit, quando principale hoc dogma de satisfactione per mortem Christi facienda detrectarunt.* Nempe quia opiniones hae, receptae a tam multis et ornatae, confestim subeunt recordationem, sit illis credibile, discipulos Domini regnum Christi mundanum sine dubio expectasse, quoniam patet, eos de Christo, certe tunc, non cogitasse, quemadmodum solent nostri illi demonstratores. In his vero etsi bonam voluntatem libenter agnoscimus, nihilo secius *non possumus non reprehendere, quod non potius cogitando se in vetusta illa tempora transferant, ut intelligerent, quomodo homines tunc fere senserint, quodque non typum doctrinae et historiae sacrae ex ipso Scripturae textu repetant, sed excogitent probationem veritatis Christianae, qua ea nunquam reuera cognita est, id quod testante omnium aetatum historia liquet.* Quando enim umquam homines Euangelio crediderunt ob subtiles istas rationes? Annon, teste historia, res longe aliter instituta et gesta est? Nolo iam urgere, quales saltus in concludendo, qualia sophismata, ab istis auctoribus fieri soleant, quo factum est, ut rei Christianae nocuerint potius, quam profuerint. Nam quae ab ipsis in affectata illa demonstrandi ratione peccata sunt, ea obtrectatores veritatis ad suam ipsorum vtilitatem transulerunt, quasi nunc iuste repudiare Euangelium possent, quando naeuos in probatione Christianismi ea, qua is carere non posse existimetur, ostenderent.

Redeamus ergo ad discipulos Christi, qui non adsuati erant subtilitatibus disputantium, sed officio obtemperandi illis, quae per Sabbata praelegi audiebant e libris Moysi et Prophetarum, quam ob causam spem Israelis de Christo firmiter tenebant, sed modum, quo Deus per Christum suum gratiam suam hominibus impertiret, definire nec audebant, nec debebant; simulque perpendamus, quales opiniones et interpretandi rationes tunc valuerint, secundum quas dicta Verbi diuini intelligerent, nec non, quae praecipua sint, aestimarent. Dico, qui ex talibus opinionibus eiusmodi arripuerat sententias, atque etiam tenebat et dimittere nolebat, quae cum essentia verae religionis consistere non possunt, cum non fuisse bonum Israelitam.

litam. Sed bonus et pius bene esse potuit, qui non perfecte omnia perspiciebat, quae vere e Mose et Prophetis intelligibilia erant, scilicet quia, turbatus per auctoritatem publicorum doctorum, textus aliter intelligebat, quam debebant accipi, et ad multa dicta animum nondum attenderat, sed illa, distractus inter labores et negotia, commiserat hominibus doctis, ut de talibus ipsi dispicerent. Talis, inquam, Israelita in ortu regni Dei potuit vere pius esse, attamen admodum ignarus, quin etiam tardus ad meliora credenda et admittenda, dummodo ne ponatur in substantialibus verae religionis errasse, aut nimis ignarus fuisse.

Enim vero his pensatis, confestim puto intelligi, cur discipuli Christi, quibus e patria disciplina in mentem nondum venire potuerat, quod Christum atrocissimo supplicio mori oporteat, existimauerint, quotiescunque aliquid huc spectans audirent, se audire parabolice dicta, et ipsis quidem nimis ardua ad intelligendum. Nam vniuerse, quemadmodum in omnibus linguis, sic apud Ebraeos quoque, et apud hos, ut volunt, magis etiam, quam alibi, multa tropice et per locutiones prouerbiales, vehementer plerumque tropicas, enuntiari solebant. Sic Iohannem Baptistam docuisse, oculis cernitur, v. g. Matth. III. 8-12. Similiter Iesus ipse sic docuit, veluti in homilia montana, Matth. V. 22. 30. 39-41. VI. 3. 22. 23. VII. 3-6. 13. 14. Veruntamen vsurpandis talibus nondum per parabolas dicitur, sed tropicis tantum et figuratis locutionibus. Sed postquam satis diu Dominus vsitato more sine parabolis docuerat, in Galilaea quidem fere per annum, repente docendi methodum mutauit, et non dogmata quidem prorsus essentialia scituque maxime et primo loco necessaria, attamen euentum rerum sui regni, et ordinem modumque, quo insperata et improuisa hominibus vere euenirent, tandemque consequeretur, quod extremum et summum est, τὸ ἀποτέλεσμα, parabolis complexus est, quibus populi attentionem excitaret et acueret, fastidiumque audiendi detergeret, quum multi ad eum potius confluerent, ut ad edita miracula, aegrotosque protinus restitutos, stupere, quam ut salutaria discerent facerentque, cuiusmodi parabolas dein discipulis rogantibus seorsum explicare solebat. *Coepit parabolis uti sub finem muneris per Galilaeam gessi,* quod clare patet ex Matthaeo Cap. XIII. *Sed inde ab hoc initio facto alternatim frequenter illis vsus est,* praesertim in ultimo itinere Hierosolymitano, quo intra sesqui mensem fere ab ultimo terrae Israeliticae limite versus Syriam, a Caesarea Philippi, post instantem passionem praedictam, lento itinere Hierosolymam ita profectus est, ut mortem obire posset in festo Paschatis, et in via aliquoties grauissime repetiit et inculcauit, quod nunc ipsi vita per supplicium crucis ponenda tertioque die recipienda sit, de quo vid. Matth. XVI.

13-XXV. Marc. VIII. 27-XIII. Luc. IX. 18-XXI. *Discipuli igitur Iesu Christi primum a Iohanne Baptista, deinde ex ore Christi ipsius, multa audiuerant enuntiari per tropos, et improprie dici, postremo autem parabolas audiuerant multas, quae seorsum illis expositae fuerant, sed quas sine tali explicatione non intellexissent, et talis imperitiae tarditatisque sibi conscii erant. Huc ergo, ad hoc, inquam, perfugium, se recipiebant, quando ingratas de passione praedictiones audiebant. Conabantur sibi persuadere, rem nondum perspicuam esse, quam clarissime dictam acceperant, sed quae carni inuisa et terribilis erat, ideoque videri parabolice et improprie a Domino dictum esse. Vtteriorem ergo explicationem expectabant, et nonnunquam expresse memoriae proditum est, quod inter se inuicem rogauerint: quid sibi velit illud: resurgere ex mortuis? Marc. IX. 10. quid denotet istud: ad Patrem abeo, Ioh. XVII, 17. 18. et falsi sint, se nescire, quid Dominus loquatur.*

Atque etiam facile explicari et intelligi potest, quam ob causam tempore Christi hominum expectantium animi magis in gloria sperata regni Dei, quam in passionibus Domini, defixi fuerint. Videlicet bene percipi potest, quae causa occasionalis et specialis tum fuerit, ex qua talis animi affectio facile nasceretur. Quinimmo plus etiam patet, nempe quod in illa occasionali causa istius erroris culpa sit minor, quam hodie est in superbiorum doctorum arrogantia, qui, quae de futuris clare praedicta sunt, tamen non intelligunt, verum ad alienos sensus detorquent, ut suo seruiant sensui et opinionibus *πατροπαράδοτοι*, quodque propterea inconsideratum sit, nostrates magno crimini dare primis Iesu discipulis imbecillitates facillime condonandas, easque perperam in capitales errores conuertere, quando illis propterea pudentes de Christo carnali, de regno Christi mundano, errores maledictorum hominum, veluti Philonis, Iosephi, et vniuersae turbae Phariseorum, attribuunt. Nam epochae modo oraculorum de regno Dei discernendae, et in vnaquaque fata populi sacri notari et discerni debent. Epocharum harum indolem repetere huius loci non est, scilicet qualis fuerit praedictio de regno Dei tempore Adami, Noachi, Abrahami, sanctionis Sinaiticae, Dauidis. Satis erit, vnicum notasse. Videlicet speciales ob causas necesse fuerat, eam praedictionis partem, quae per Dauidem luculentissime de Christo, ut orbem habitabilem sibi subiecturo, mundum iudicaturum, aeternam et vniuersalem dominationem habituro, publicata est, frequentissime a Prophetis subsequenter repeti, amplificari et vrgeri, quemadmodum sic proposita in eorum scriptis vere reperitur. In omnibus enim vitae necessitatibus praeter communes religionis essentialesque doctrinas sigillatim expendimus dogmata specia-

specialia, quæ ad præsentem statum nostrum ita pertineant, ut exhortationem vel solatium inde peti fas sit. Hinc, quando boni Israelitæ tempore calamitoso, cuius causa fuit improbitas plurimorum, in summo versabantur periculo; annon omnia complecti, et inprimis specialia et ad casus illos accommodatissima et maxime opportuna adferri, fas erat, quibus præcaueretur, ne pii illi miseri ad imitandos cultus daemonum abriperentur? Nam hi cultus vigeant inter gentes florentissimas potentissimasque, ipsi vero hi populi secundam fortunam, opes, victoriam, suis deastris acceptam referebant. Quam ob causam fieri profecto aliter non potuit, quam ut Israelitæ eius partis promissorum memores esse iuberentur, secundum quam necesse erat, religionem Israelis a gentibus suscipi, abiecto nefando illo daemoniorum cultu, et statuarum istis sacrarum inani et abominabili veneratione, sed nequitiam fieri poterat, ut religio Hierosolymitana periret, aut obscuraretur. Aptissime igitur in talibus malis admonerentur, quod Hierosolyma sit urbs sacra magni Regis, mater omnium Ecclesiarum, glorificanda ad finem usque, typus ciuitatis coelestis et aeternae, sedisque et habitaculi gloriae diuinæ, qualis in futuro seculo manifestanda et aeternum mansura est. Has igitur tam suaves promissiones Israelitis tempore Christi et praelectione Prophetarum praecipue in animo haesisse, quomodo quisquam miretur?

Sed hic in praesentia subsistendum est, rogandique sunt beneuoli nostrae scriptiunculæ lectores, ut, quae dicenda de argumento nostro restant, expectent proxima scribendi occasione. Inuitamus nunc ad sacra eucharistica, die reformationis memoriali, die XXXI. Octob. ab hora XII. in aede academica Paulina, more consueto, solenni oratione pie concelebranda. Dicer aliquis e doctissimis probatissimisque nostris Magistris legentibus, idemque e numero concionatorum vespertinorum in templo academico, V. CL. M. CHRISTIANVS FRIDERICVS PEZOLDVS, *de tuta Ecclesia sub moderamine et prouidentia ipsius Domini, Iesu Christi.* Ad quem audiendum ut beneuole hora locoque consueto conueniant, ILLUSTRISSIMOS COMITES, VTRIVSQUE REIPUBLICAE PROGERES, omnesque rerum nostrarum Fautores, Ciues denique nostros Generosissimos Nobilissimosque humanissime et peramanter rogamus, P. P. Lipsiae Dom. XXIII. p. Trin. A. N. C. MDCCC LXIX.

L I P S I A E
EX OFFICINA LANGENHEMIA.

Fe 3031

S

ULB Halle

3

005 217 547

10

1018

N.C.

57

RECTOR
VNIVERSITATIS LIPSIENSIS
A D
SACRA EVCHARISTICA
DIE FESTO MEMORIALI
REFORMATIONIS

D. XXXI. OCTOB. A. N.
SOLENNI O
IN AEDE P
AB HORA
PIE CONCELE
INVIT

*Disquiritur, utrum discipuli Christi im
pectauerint, an secu*

